

COVENANT & CONVERSATION

RAV SACKS İLE İNANCI PERAŞADA BULMAK

WOHL LEGACY

"Covenant & Conversation yazı dizisine yaptıkları cömert bağış için Maurice Wohl Charitable Foundation'a teşekkür ederim. Maurice ileri görüşlü bir hayırseverdi. Eşi Vivienne son derece mütevazıydı. Adanmışlık ve zarafetin benzersiz bir birlikteliğiydiler ve yaşamak onlar için vermek demektir."

Vayetse 5780

Arami Lavan

Bu haftanın peraşasında anlatılan olaylar – Yaakov'un Lavan'a kaçıışı, orada kalması ve kayınpederi tarafından kovalanarak oradan kaçıışı – Agada'daki en tuhaf bölümü oluşturur. Seder gecesi okunan bu bölüm Devarim 26:5'i tekrarlar:

Arami oved avi. Git ve Arami Lavan'ın babamız Yaakov'a yapmaya çalıştığını öğren. Paro sadece erkek çocukları ölüme mahkûm etmişti ancak Lavan her şeyi kökünden kazımak istedi.

Bu bölüm ile ilgili üç sorun vardır. Birincisi, *arami oved avi* cümlesini "Arami (Lavan) babamı yok et(meye çalıştı) olarak yorumlamaktadır. Ancak bu cümlenin basit anlamı bu olmasa gerek çünkü İbn Ezra'nın söylediği gibi *oved* geçişsiz bir fiildir. Bir tümleç alamaz. "Kayıp", "göçebe", "kaçak", "fakir", "evsiz", veya "ölüm döşeginde" anlamına gelir. Bu sebeple cümle şöyle bir anlama gelir: "babam göçebe bir Arami idi". Bahsedilen "baba" ya Yaakov (İbn Ezra, Sforo), ya Avraam (Raşbam) ya da tüm babalarımızdır (Şadal). Aram sözcüğüne gelirse, Avraam'ın Kenaan'a doğru yola çıktığı yer Aram idi ve Yaakov Esav'ın öfkesinden kaçarak Aram'a gitmişti. Cümlenin genel anlamı atalarımızın toprakları ve kalıcı bir evleri olmadığıdır. Savunmasızdılar. Göçebeydiler. Lavan'a gelecek olursak, *Lavan cümlede hiç gözükmemektedir*, sadece zorlama bir okuma ile onu görürüz.

İkincisi, Arami Lavan'ın gerçekten Yaakov'a zarar verdiğine dair elimizde bir delil olmamasıdır. Tersine, Yaakov'un peşindeyken (ancak daha ona yetişmemişken) "T.nrı geceleyin rüyasında Lavan'a göründü ve ona 'Sakın Yaakov'a karşı hiçbir şeye yeltenme, iyi ya da kötü' dedi" (Bereşit 31:24). Lavan bizzat Yaakov'a "sana zarar verme gücüm var; ancak babanın T.nrısı dün gece bana 'Sakın Yaakov'a karşı hiçbir şeye yeltenme, iyi ya da kötü' dedi" demiştir. *Yani Lavan Yaakov ve ailesine hiçbir şey yapmamıştır.* Belki istemiştir ama sonunda yapmamıştır. Buna karşın, Paro İsrailoğullarına kötülük yapmayı sadece düşünmekle kalmamış bunu gerçekleştirmiştir. Her erkek çocuğu öldürmüş ve tüm halkı köle haline getirmiştir.

Üçüncü ve en önemlisi şudur: Seder gecesi Mısır'dan çıkışın hikayesinin tekrar anlatılmasına adanmıştır. Bunu hatırlamakla, çocuklarımızın kalbine nakşetmekle yükümlüyüz. “Mısır'dan çıkışı ne kadar çok anlatırsak, bu durum o kadar takdire şayandır”. O zaman neden “Mısır mı? Mısır Lavan ile karşılaştırıldığında hiçbir şey değildir” diyerek mucizeyi eksiltiyoruz?

Tüm bunlar gerçekten de çok tuhaftır. Bir açıklama önermeme izin verin. Elimizde, hangi bağlamda okunduğuna göre değişen, birbirinden oldukça farklı iki açıklaması olan bir cümle var.

Başlangıçta *arami oved avi* cümlesinin Pesah ile bir ilgisi yoktu. Bu cümle ilk-meyvelerin Bet Hamikdaş'a getirilişinde -bu genelde Şavuot'ta olurdu- söylenen beyan metni olarak Tora'da karşımıza çıkar.

Ve Efendi'n T.nrını önünde şöyle bir beyanda bulunacaksınız: “*Babam göçebe bir Arami idi ve Mısır'a indi...Daha sonra T.nrını bizi kuvvetli bir el ve uzanmış bir kolla Mısır'dan çıkardı... Bizi bu yere getirdi ve bize bu toprağı verdi, süt ve balın aktığı toprak; ve şimdi Efendim, Senin bana verdiğin toprağın ilk meyvelerini getiriyorum*” (Devarim 26:5-10)

İlk meyveler bağlamında, birebir tercüme olan “Babam göçebe bir Arami idi” mantıklı geliyor. Bu metin babalarımızın göçebe olduğu ve bir yerden bir yere göçmeye zorlandıkları geçmiş ile T.nrını sayesinde İsrailoğullarının toprağına sahip oldukları şimdiki zamanı karşılaştırıyor. Karşılaştırma evsizlik ile ev arasındadır. Ancak bu, özellikle ilk meyvelerden, toprağın ilk hasadından, bahsettiğimiz zaman için geçerlidir.

Ancak bir aşamada, metin ayrı bir kontekste, yani Pesah'a, Seder'e, Mısır'dan çıkış hikayesine yerleştirilmiştir. Mişna bunun Seder gecesi okunması ve yorumlanması gerektiğini belirlemiştir (1). Neredeyse kesinlikle sebep aynı (nispeten nadir) *h-g-d* fiilinin -Hagada kelimesi bu fiilden türer- hem Pesah'ın hikayesini anlatırken (Şemot 13:8) hem de ilk meyve beyanını yaparken (Devarim 26:3) kullanılmasından ileri gelmektedir.

Bu ciddi bir sorun ortaya çıkarmıştır. Bu bölüm gerçekten de Mısır'a inişe, orada zulme uğranmasına ve oradan T.nrını tarafından çıkarılmamıza değinir. Ama “Babam göçebe/kaçak bir Arami idi” ile Mısır'dan çıkış arasındaki bağ nedir? Babalarımız ve annelerimiz göçebe bir hayat yaşamışlardı. Ama bu Mısır'a inmelerinin sebebi değildi. Bunu yapmalarının sebebi topraktaki kıtlık ve Yosef'in kralın naibi olmasıydı. Göçebe olmalarıyla bir ilgisi yoktu.

Ancak bilgilerimiz babalarımız ve annelerimizi içeren metinlerle ilgili derin bir şey görmüşlerdir. *Maase avot siman lebanim* prensibini formüle etmişlerdir, yani “babaların başına gelenler çocuklar için bir işarettir” (2). Bereşit'teki bazı bölümler ancak daha sonra gelecek olayların selevi olarak anlaşılabilir.

Klasik örnek Bereşit 12'de vuku bulur. Avraam ve Sara neredeyse Kenaan topraklarına gelir gelmez Mısır'a sürgüne zorlanmışlardır. Avraam'ın hayatı risk altındadır. Sara Paro'nun haremine alınır. T.nrını daha sonra Paro'nun ev ahalisini veba ile vurur ve Paro Avraam ve Sara'yı gönderir. Bununla Mısır'dan çıkış hikayesi arasındaki paralellikler barizdir.

Daha sonra Gerar'da Avraam ve Sara'nın başına benzer bir şey gelir (Bereşit 20), ve yine Gerar'da Yitshak ve Rivka'nın başına da benzer şey gelir (Bereşit 26). Ancak Yaakov da Mısır'dan çıkışın bir benzerini kendisi önceden yaşamış mıdır? Hayatının daha ileriki zamanlarında ailesi ile beraber Mısır'a inmiştir. Ancak bu Mısır'dan çıkışın bir ön hazırlığı olarak gerçekleşmemiştir. Bu Mısır'dan çıkışın ta kendisidir.

Yaakov peraşamızın başlarında sürgüne çıkmıştı ancak bu kıtlık sebebiyle değildi. Esav'ın korkusundandı. Ve yabancıların topraklarına da gitmemişti. Annesinin ailesine doğru yola çıkmıştı. Sanki Yaakov babalarımız arasından sürgün deneyimini ve Mısır'dan çıkış ön hazırlığını yaşamayan tek babamızdır.

Ancak bilgelerimiz durumu başka türlü idrak ederler. Lavan ile yaşarken Yaakov özgürlüğünü yitirmiştir. Gerçekten kayınpederinin kölesi haline gelmiştir. Sonunda Lavan'a haber vermeden kaçmak zorunda kalacaktır. Eğer yapabilse, Lavan'ın onu bir çeşit tutuklu gibi evinde tutacağını biliyordu.

Bu açıdan bakarsak Yaakov'un deneyimi, Mısır'dan çıkışa, Avraam ve Yitshak'ın deneyiminden daha yakındır. Avraam ve Yitshak'ı kimse durdurmamıştır. Kimse onların peşinden kovalamamıştır. Yaakov'un Lavan'ın evindeki deneyimi, Mısır'dan çıkışın en keskin ön gösterimidir.

Ama Lavan, *arami oved avi*, yani "Göçebe bir Arami idi benim babam" cümlesine nereden girmektedir? Cevap şöyledir: tüm Tora'da sadece Lavan ve babası Betuel *Arami* veya *haArami* olarak anılırlar. Bu sebeple *Arami* Lavan anlamına gelmektedir.

Yaakov'a zarar vermeye çalıştığını nereden biliyoruz? Çünkü T.nrı gece görünüp ona "Yaakov'a karşı bir şeye yeltenme, iyi veya kötü" demiştir. Eğer Lavan Yaakov'a karşı bir şey yapmaya yeltenmeyecektiye T.nrı onu buna karşı uyarırmazdı. T.nrı bizi zaten yapmayacağımız bir şey için uyarırmaz. Buna ilaveten, ertesi gün Lavan Yaakov'a "Sana zarar verme gücüne sahibim" demiştir. Bu bir tehdittir. T.nrı onu uyarırmazdı Yaakov'a gerçekten de zarar vereceği aşikardır.

Bunu pasuktan nasıl anlayabiliriz? Çünkü "kayıp, göçebe" anlamına gelen *a-v-d* kökü *piel ve ifil* dilbilgisi kiplerinde "yok etme" anlamına gelebilir. Tabii ki Lavan "babamı" veya kimseyi öldürmemiştir. Ancak bu sadece İlahi müdahale ile gerçekleşmiştir. Bu sebeple pasuk şöyle okunabilir: "Arami (Lavan) babamı yok et (meye çalıştı)". Raşi bu pasuğu bu şekilde yorumlar.

O zaman "Paro sadece erkek çocukları mahkûm etti ama Lavan her şeyi kökünden kazımaya çalıştı" cümlesini nasıl yorumlamalıyız? Cevap Lavan'ın Yaakov'un tüm aile üyelerini öldürmeye çalışmış olması değildir. Tam tersine. Lavan Yaakov'a "Kadınlar benim kızlarım, çocuklar benim çocuklarım ve sürüler benim sürülerim. Tüm gördüklerin benim" (Bereşit 31:43) demiştir. Yaakov ailesini ve sürülerini kazanmak için 20 sene çalışmıştır. Ancak Lavan hala bunların kendisine ait olduğunu söylemektedir. Eğer T.nrı müdahale etmemiş olsaydı Yaakov'un tüm ailesini tutsak olarak tutacaktı. İşte böyle Lavan "her şeyin kökünü kazımaya çalışmıştı", onlara özgür olma şanslarından mahrum ederek.

Arami oved avi'nin bu yorumu pasuğun basit anlamı değildir. Basit anlamı bu sözün geçtiği bölümü ilk meyvelerin getirilişine bağlar. Bu pasuğu Pesah ve Mısır'dan çıkış ile birleştiren yorum Bilgelerimizin dehasıdır. Bu pasuğun zorlama bir yorumu da olsa, Yaakov'un Lavan'ın evinde olduğu zamana atıfta bulunan metnin tamamına güçlü bir yorum sunar. Bize, Mısır'a iniş ile başlayacak Mısır'dan çıkış hikayesinin kahramanı olan babalarımızdan üçüncüsünün, gençliğinde bizzat Mısır'dan çıkış deneyimi yaşadığını anlatır (3).

Maase avot siman lebanim, "babaların eylemi çocuklar için bir işarettir" sözü bize bugün olanların daha önce de olduğunu söyler. Bu tehlikenin hafife alınması gerektiği anlamına gelmez. Ama hiçbir zaman ümitsizliğe kapılmamız gerektiği anlamına gelir. Avraam, Yitshak ve Yaakov ve eşleri sürgün ve Mısır'dan çıkışı deneyimlediler, sanki soylarından gelecek olanlara bunun bilinmedik bir alan olmadığını söylemeye çalışıyorlardı. T.nrı o zaman bizimleydi; şimdi de sizinle olacak.

Ben geleceği korkusuzca karşılayabileceğimize inanıyorum çünkü daha önce bunları geçirdik ve çünkü yalnız değiliz.

Şabat Şalom

Jonathan Sacks

Rabbi Sacks'ın diğer makaleleri için lütfen www.rabbisacks.org sitesini ziyaret edin.

[f](#) [t](#) [i](#) [c](#) @rabbisacks

© Rabbi Sacks Tüm hakları saklıdır.

Rabbi Sacks'ın Ofisi Covenant and Conversation Trust tarafından desteklenmektedir.

NOTES

1. Mishnah Pesachim 10:4.
2. The principle does not appear explicitly in these terms in the classic Midrashic or Talmudic literature. A similar expression appears in Bereishit Rabbah 39:8. A key text is Ramban, *Commentary to Gen. 12:6, 10*. It was widely adopted by subsequent commentators.
3. On this whole subject, see David Daube, *The Exodus Pattern in the Bible*, Faber, 1963.